

Особливості ж прив'язаності матері до дитини будуть визначати траєкторію розвитку дитини та характер її взаємодії зі світом.

Проблему прив'язаності матері до дитини вивчали: В. І. Брутман, М. Д. Ейнсворт, Т. Єршова, Є. І. Захарова, Б. Є. Микиртумов, С. А. Мінюрова, Є. О. Смирнова, М. В. Яремчук та інші.

Існує низка чинників, від яких більшою чи меншою мірою залежить формування і розвиток материнської прив'язаності. Саме їх ми і вирішили дослідити у своїй роботі.

Із метою дослідження особливостей формування прив'язаності матері до дитини у пренатальному періоді було проведено дослідження прив'язаності матері до дитини з жінками на I, II та III триместрі вагітності за допомогою методики «Я і моя дитина» та методики написання твору «Я і моя майбутня дитина». Вибірка складала 33 жінки на різних термінах вагітності та з різним характером протікання вагітності.

За результатами дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. Жінкам з ускладненим характером протікання вагітності притаманний II тип симптомокомплексів: «незначні симптоми тривоги, невпевненості, конфліктності» та «ідеальні очікування» про дитину, а для жінок з нормальним характером протікання вагітності притаманний I тип симптомокомплексів: «сприятлива ситуація та «реальні очікування» про дитину.

2. Жінкам на пізніх термінах вагітності (II та III триместр) притаманний більший показник тривожності та більш «ідеальні очікування» про дитину, на відміну від жінок, які перебувають на I триместрі вагітності.

За допомогою коефіцієнту U-критерій Манна-Уїтні ми виявили відмінності в особливостях прив'язаності матері до дитини у пренатальному періоді у жінок на різних термінах вагітності та з різним характером протікання вагітності. Ми підтвердили гіпотезу, яку поставили на початку дослідження.

Перспектива подальшого дослідження полягає в дослідженні детермінантів формування прив'язаності матері до дитини у пренатальному періоді.

Література

1. Боулби Дж. Привязанность. – М.: «Гардарики», 2003. – С. 2-234.
2. Брутман В. И., Радионова М. С. Формирование привязанности матери к ребенку в период беременности // Вопросы психологии – 1997. – № 6. – С. 38-48.
3. Микулинцер М., Шейвер Ф. Р. Взгляд на психопатологию с точки зрения теории привязанности / Пер. с англ. // Всемирная психиатрия. – 2012. – № 11 (1). – С. 13-17.
4. Смирнова Е. О., Радева Р. Развитие теории привязанности (по материалам работ П. Криттенден) // Вопросы психологии – 1999. – № 1. – С. 105-117.
5. Main M. Attachment theory and research : Overview, with suggested applications to child custody / M. Main, E. Hesse, S. Hesse // Family Court Review. – 2011. – № 49. – P. 426-463.

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ У СХИЛЬНОСТІ ДО МАНІПУЛЮВАННЯ

Осадчук Анастасія Миколаївна
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир
Науковий керівник — канд. психол. наук,
доц. Гавриловська Ксенія Петрівна

Протягом свого життя людина є як суб'єктом, так і об'єктом різного роду впливів, що здатні формувати індивідуальність кожної особистості та визначати характер взаємодії з

фізичним та соціальним оточенням. Особливим видом міжособистісної взаємодії є маніпулювання. Науковий інтерес до вивчення феномену маніпулювання пов'язаний з його розповсюдженістю у всіх сферах життєдіяльності людини. Ставлення до маніпулювання нині є неоднозначним.

Застосування особистістю маніпуляції, як переважаючої стратегії поведінки, свідчить про наявність макіавеллізму як особистісної характеристики. Макіавеллізм розглядався з точки зору різних концептуальних підходів. Концепція макіавеллізму, як компонента психічної організації лідера (Р. Делуга, С. Маккен), компонента успішності підприємницької діяльності (Н. Ф. Скінер), еволюційний підхід (Ф. де Ваал, Л. Барет, П. Гензі), теорія управління ресурсами (П. Хоулі) визнають макіавеллізм успішною поведінковою стратегією, скерованою на досягнення індивідуальних благ. Серед досліджень, які наділяли феномен макіавеллізму негативними характеристиками, зокрема, відкиданням макіавеллістами норм суспільної моралі та етики, слід відмітити погляди Р. Крісті, Ф. Гейз, Т. Мун, Д. Шеперса. У клінічному підході макіавеллізм ототожнювався із субклінічною психопатією. Дж. МакХокі, В. Ворзел, К. Шатро вважали, що макіавеллізм слід розглядати поряд із нарцисизмом та психопатією як цілісний синдром, так званої “Темної тріади” (нарцисизм, психопатія, макіавеллізм), що сприяє розвитку психічних розладів та асоціальної поведінки.

У світлі цієї проблематики особливу актуальність становить вивчення різних аспектів індивідуальної схильності до маніпулятивної поведінки, зокрема, чинники її становлення та зміцнення, особистісні, вікові, статеві та гендерні особливості схильних до маніпуляції осіб тощо. На основі отриманих даних про особистість людини – «маніпулятора» можна розбудовувати психопрофілактичні та психокорекційні програми для попередження і зниження вираженої схильності до маніпуляції, що визначає прикладний аспект досліджуваної проблеми.

Мета нашої роботи полягає у виявленні гендерних відмінностей у схильності до маніпулювання.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що існують гендерні відмінності у схильності до маніпулювання, причому високий рівень макіавеллізму відповідає високому рівню маскулітності особистості.

Схильність до маніпуляції розглядається як динамічне загальнолюдське утворення, що полягає у готовності суб'єкта використовувати інших людей для досягнення власних цілей [4, 85].

Формуванню високої схильності до маніпуляції сприяють фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, серед яких можна виокремити соціокультурні, технологічні, економічні, суспільно-політичні, сімейні та індивідуально-особистісні. На стосунки між людьми суттєво впливають соціокультурні ціннісні настановлення, які пов'язані з етнічними нормами та національними традиціями, соціальними стандартами поведінки, а також із ментальністю, яка являє собою інтегральну характеристику взаємозв'язку людини та культури. Народна та літературна творчість різних культур та епох надає описи численних прикладів маніпуляції, що заохочується як менш деструктивний (але не менш дієвий) спосіб досягнення бажаної цілі порівняно із прямою агресією [1, 10]. Технологічні чинники сприяють поширенню маніпуляції завдяки закріпленню її як законного засобу діяльності різних соціальних інституцій [1, 96].

С. Н. Рей та М. Д. Гапта встановили, що рівень схильності до маніпуляції дітей залежить від рівня схильності до маніпуляції їхніх батьків [6, 360]. Поряд із тим, вчені виявили, що виражений макіавеллізм у дітей пов'язаний з невдалими спробами їхньої ідентифікації з батьками, внаслідок чого в них могли виникнути труднощі інтерналізації моральних установок. Особи, які володіють високим рівнем макіавеллізму, у соціальних контактах прагнуть до домінування та демонстрації власної значущості. Але поряд із цим, їм притаманна тривожність та страх перед новими життєвими обставинами та людьми [4, 184-185].

У більшості досліджень, які присвячені вивченню відмінностей у рівні та проявах макіавеллізму у жінок та чоловіків, було виявлено, що кількісний показник чоловіків за цим параметром є вищим порівняно із жіночим [3, 49]. У пізніх вікових періодах вираженість макіавеллізму у чоловіків та жінок не відрізняється [5, 22]. Рівень макіавеллізму у жінок та чоловіків також пов'язаний із гендерною самоідентифікацією особистості: схильні до маніпуляції особи характеризуються маскулініми рисами, тоді як особам з невисоким рівнем макіавеллізму властиві фемінні риси [5, 20].

Для досягнення поставленої мети ми обираємо методику вимірювання рівня макіавеллізму особистості (МАК-шкала, розроблена Р.Крісті та Ф.Гейсом) та методику «Маскулінність – фемінність» С. Бем, для визначення психологічної статі особистості. Вибірку дослідження склали 60 осіб різного віку та професійної спрямованості (30 жінок та 30 чоловіків).

Після визначення рівня макіавеллізму здійснено поділ досліджуваних на три групи. Першу групу склали 8 досліджуваних, які мають високий рівень схильності до маніпулювання. Друга група має 9 досліджуваних, які мають низький рівень схильності до маніпулювання. Середній рівень схильності до маніпулювання мають 43 досліджуваних.

Було виявлено, що найбільша кількість жінок потрапила до групи осіб, яким властивий середній рівень схильності до маніпуляції (24 досліджуваних, що становить 70,8% від загальної кількості жінок). У групі досліджуваних з високим рівнем схильності до маніпулювання – 1 досліджувана (9,1 % від загальної кількості жінок), у групі досліджуваних з низьким рівнем схильності до маніпуляції – 5 жінок (20,1%). Також найбільша кількість чоловіків потрапила до групи, яким властивий середній рівень схильності до маніпулювання, (19 чоловіків, 74,87 % від загальної кількості чоловіків). У групі досліджуваних з високим рівнем схильності до маніпулювання — 7 чоловіків, що становить 18,32%. Найменша кількість чоловіків (4, що становить 6,81%) – з низьким рівнем схильності до маніпулювання.

Серед досліджуваних з вираженою схильністю до маніпуляції значно більше осіб чоловічої статі, тоді як серед несхильних до маніпуляції – більшість складають жінки. За методикою «Фемінність-Маскулінність» С. Бем було виявлено, що несхильні до маніпуляції досліджувані мають вищий рівень фемінності. Коефіцієнт кореляції ($r = -0.39$, $p 0,01$) свідчить про те, що чим сильніше виражена особистісна схильність до маніпуляції, то вищою є маскулінність, та навпаки: що слабше виражена схильність до маніпуляції, то вищою є фемінність. Отримані результати співзвучні до результатів дослідження В.Знакова. Ним було виявлено кореляційні зв'язки: обернений – між фемінністю та макіавеллізмом, та прямий між маскулінністю та макіавеллізмом [3, 45-46].

Отже, за результатами проведеного дослідження, можна сказати, що наша гіпотеза підтвердилася частково. Серед досліджуваних з вираженою схильністю до маніпулювання дійсно більшість досліджуваних складають чоловіки, тоді як серед несхильних до маніпуляції – жінки. Але виявлено, що загалом, показники рівня макіавеллізму жінок та чоловіків статистично не відрізняються. Існує лише слабка тенденція збільшення схильності до маніпуляції залежно від маскулінності. Виявлення чинників, що зумовлюють високий рівень макіавеллізму у чоловіків та жінок, становить перспективу для подальших досліджень.

Література

1. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. – М.: Черо, 1997. – 344с.
2. Егорова М.С. Макиавеллизм в структуре личностных свойств / М. С. Егорова // Вестник Пермского государственного пед. ун-та. 2009. – №1. – С. 65-80
3. Знаков В.В. Половые, гендерные и личностные различия в понимании моральной диллемы / В. В. Знаков // Психологический журнал. – 2004. – Т.25, №1. – С.41-51
4. Каракулова О.В. Склонность к манипулированию окружающими людьми в

юношеском возрасте в контексте проблемы формирования ригидного типа личности / О. В. Каракулова// Вестник Томского гос. унив. Вып. №320. – 2009. – С.183 -186

5. Катунин Д.Б. Половозрастные и гендерные особенности тенденции к манипулятивному поведению / Д. Б. Катунин: автореф. дис.... канд. психол. наук. – СПб., 2006. – 24 с.

6. Мещерякова С.С. Исследования уровня макиавеллизма у студентов гуманитарных и технических специальностей – Психология сознания: современное состояние и перспективы. Материалы 1й Всероссийской конференции. – Самара, 2007. – С. 359-361.

ВІДОБРАЖЕННЯ БАТЬКІВСЬКОГО СТАВЛЕННЯ У ЕМОЦІЙНОМУ БЛАГОПОЛУЧЧІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Осадчук Ольга Василівна
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир
Науковий керівник - канд. психол. наук,
доц. Бутузова Лариса Петрівна

Актуальність вивчення характеру впливу сімейних взаємин на психоемоційний розвиток дітей обумовлена тим, що стабільність та характер сімейного середовища є важливим предиктором психоемоційної урівноваженості та психічного здоров'я дитини. Важко недооцінити роль батьківських фігур у формуванні сценарного процесу дитини, який закріплюється крізь призму значимих емоційних переживань стосовно задоволення ключових потреб дитини дошкільного віку (Дж. Боулбі, Д. Ельконін, А. Маслоу, К. Штайнер та ін.): в безпеці, емоційному спілкуванні, безумовному прийнятті, захисті та турботі, автономії, самостійності, спонтанності, грі тощо.

Часто емоційні розлади, проявлені у дошкільному віці, закладались у попередні вікові періоди дитини й пов'язані зі сформованим емоційним типом прихильності. Дж. Боулбі, автор теорії прихильності, описав етапи емоційних змін дитини в умовах її розлучення з матір'ю [0]. Спочатку дитина протестує, плаче, вередує, вимагаючи припинення розлуки. На другій стадії, ззовні спокійна дитина, припиняє протест, при зустрічі з матір'ю відвертається від неї. На третій - проявляється апатичність, її нічого не вражає (не радує і не засмучує). Навіть зустріч із матір'ю залишає її байдужою. На думку Дж.Боулбі, якщо до дворічного віку дитина не знайде близької для себе дорослої людини, яка турбуватиметься та задовольнятиме її потреби, то вже ніколи не зможе ні з ким встановити емоційного контакту та довірливої близькості. Водночас, тісний контакт дитини з дорослими накладає значну відповідальність на них. Дитина характеризується високою чутливістю щодо психічного стану близької дорослої людини та заражається ним. Якщо дорослий пасує перед труднощами, невпевнений у собі, не довіряє оточуючим, то в дитини спостерігаються аналогічні стани, на основі яких розвиваються фобічні прояви.

Проблемі емоційного розвитку та взаємозв'язку психоемоційного благополуччя дітей дошкільного віку з сімейними чинниками присвячено чимало наукових досліджень (К. Вігакер, Е.Г. Ейдемільер, О.А. Карабанова, В.М. Мясіщев, В. Сатир, В. Юстіцкіс та ін.). У дошкільному віці розвиток емоційної сфери тісно пов'язаний з особистісним розвитком (Л.І. Божович, О.Л. Кононко, С.Є. Кулачківської, С.О. Ладивір, О.О. Вовчик-Блаkitно) та опосередковується характером пізнавального та ситуативно-особистісного спілкування дитини з дорослим (М.І. Лісіна). Впродовж дошкільного віку емоції ускладнюються, розвиваються та інтелектуалізуються, урізноманітнюється їх спектр [0]. Дошкільний вік вже традиційно вважають періодом першого народження особистості (Л.С. Виготський) і цей